

Annenin bebeğe bağlanması ile infantil kolik arasındaki ilişki

Aslıhan Abbasoğlu^{1,*}, Gülsüm Atay¹, Aziz Mert İpekçi², Başak Gökçay², Çiğdem Bengü Candoğan², Elif Şahin², Tamara Toklu², Aylin Tarcan³

Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, ¹Pediyatri Uzmanı, ²Stajyer Doktor, ³Pediyatri Profesörü, Ankara, Türkiye
*İletişim: doktoraslihan@gmail.com

SUMMARY: Abbasoğlu A, Atay G, İpekçi AM, Gökçay B, Candoğan ÇB, Şahin E, Toklu T, Tarcan A. (Department of Pediatrics, Başkent University Faculty of Medicine, Ankara, Turkey). The relationship between maternal-infant bonding and infantile colic. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2015; 58: 57-61.

Attachment is defined as the emotional tie that a baby forms between itself and those who care for it, in order to keep an adult closer, thereby obtaining safety and security. Infantile colic has been defined as paroxysmal uncontrollable crying in an otherwise healthy infant less than three months of age, with more than three hours of crying per day on more than three days a week and for more than three weeks. We aimed to investigate whether there is a relationship between maternal attachment and infantile colic. The study was carried out at the Baskent University Department of Pediatrics. To evaluate maternal bonding, the Maternal Attachment Inventory was administered to 58 mothers of babies with infantile colic and 60 mothers of babies without infantile colic. The infantile colic rate was higher in female infants and in infants of mothers with a history of problematic pregnancy. In this study, no significant relationship was found between infantile colic and maternal bonding.

Key words: attachment, infantile colic.

ÖZET: Anne ve çocuk arasında, sıcak, sürekli, yakın bir ilişkinin olması ve bu durumdan her iki tarafında memnun olması ve haz alması bağlanma olarak tanımlanmıştır. İnfantil kolik gelişimi normal olan, sağlıklı bebeklerde, günde üç saat, haftada üç gün ve üç haftadan uzun süren, nedeni açıklanamayan huzursuzluk, saldırganlık ve ağlamaların olduğu tablo olarak bilinmektedir. Bu çalışmada doğum sonrasında annenin bebeğe bağlanması ile infantil kolik tablosu arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmamızda Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yaşları 1-6 ay arasında bebeği olan infantil kolik tanısı ile izlenen 58 anne ile bebeklerinde infantil kolik yakınması olmayan 60 anne değerlendirilmiştir. Annelerin bağlanma düzeyini ölçmek amacıyla "Maternal Bağlanma Ölçeği" kullanılmıştır. Sorunlu gebelik öyküsü olan annelerin bebeklerinde ve kız bebeklerde infantil kolik oranı daha yüksek bulundu. Bu çalışmada kolikli bebek ile anne-bebek bağlanması arasında bir neden-sonuç ilişkisi bulunamamıştır.

Anahtar kelimeler: bağlanma, infantil kolik.

Anne-bebek ilişkisinin prenatal kaynağı ilk kez ebeveynin doğmamış bebeğe bağlanmasının psikoanalitik etkisini araştıran yazarlarca vurgulanmıştır.^{1,2} Deutsch¹ annenin fetusa duygusal bağlanmasının fetusu ayrı bir birey olarak algılaması ve farklı bir insan olduğunu giderek algılamasıyla başladığını belirtmiştir. Winnicott² ise "primer maternal endişe" kavramı ile, bebeğin doğmadan önce ihtiyaçlarının, korunmasının, sevilmesinin ve duygusal olarak bağlanılmasının anne bebek ilişkisindeki rolünü

vurgulamıştır. Maternal kimliğin oluşması süreci ile doğmamış bebekle arasında duygusal bir bağın gelişmesi birlikte olmaktadır. 1980'lerden bu yana bu duygusal bağ "prenatal bağlanma" olarak tanımlanmaktadır.³⁻⁵ 1951 yılında, maternal bağlanma, anne ve çocuk arasında, sıcak, sürekli, yakın bir ilişkinin olması ve bu durumdan her iki tarafında memnun olması ve haz alması olarak tanımlanmıştır.⁶ Bağlanma, anne-baba-bebek arasında yaşamın ilk günlerinde başlayarak, güvenlik temelinde

gelişen ve duygusal yönü ağır basan bir durumdur.⁷ Bağlanmanın anne tarafı çocuğun sağlıklı gelişimi için vazgeçilmez koşul olup, annenin zihninde gebelik döneminden itibaren başlamalıdır. Annenin fetusa farkındalığı annenin doğmamış bebeğe bağlanmasında çok önemli rol oynamaktadır.⁸

Bir annenin bebeğine sevgiyle bağlanması yani maternal bağlanma, çocuğun sağlıklı büyümesinin, sosyal ve duygusal gelişiminin temel taşlarından. Çocuğun yaşadığı ilk bağlanma tecrübesi; çocukluk, erken erişkinlik ve erişkinlik döneminde, özgüvenine, arkadaş ilişkilerine, problem çözme yeteneğine ve benlik kontrolüne önemli katkıda bulunur.⁹ Bağlanmanın çocukla ilgili tarafının temelleri doğumdan sonra meme arama, emme, yutma, parmak emme, anneye yönelme ile atılmaktadır. Sekizinci haftayla birlikte bebek bakıcısına yönelmekte, gülümsemekte, uzun süreli göz teması kurmaya başlamaktadır.¹⁰⁻¹²

İnfantil kolik ilk kez Wessel¹³ tarafından 1954 yılında tanımlanmış olup; gelişimi normal olan, sağlıklı bebeklerde, günde üç saat, haftada üç gün ve üç haftadan uzun süren, nedeni açıklanamayan huzursuzluk, saldırganlık ve ağlamaların olduğu tablo olarak bilinmektedir. İnfantil kolik nedenini açıklamaya yönelik çeşitli teoriler öne sürülmüş, ancak etiyojisi kesin aydınlatılamamıştır. İnfantil kolik nedenleri olarak gastrointestinal, psikososyal, nörogelişimsel bozukluklar üzerinde durulmuştur.¹⁴ Birçok araştırmada ebeveyn davranış ve tutumlarının kolik gelişiminde sorumlu olduğu vurgulanmıştır. Tepkisiz anne-babalık, annenin kişilik özellikleri, gebelikteki maternal stres infantil kolik öncüleri olarak araştırılmıştır.¹⁵⁻¹⁹ Özellikle anne-babanın depresyonu ve olumsuz anne-bebek ilişkisi

infantil kolik açısından önemli risk faktörleri olarak gösterilmektedir.^{19,20}

Bu çalışmada doğum sonrasında annenin bebeğe bağlanması ile bebeklerde görülen infantil kolik tablosu arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Materyal ve Metot

Çalışmamıza Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara Hastanesi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ve Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Pediatri Anabilim Dallarında izlenen sağlıklı bebekler ve anneleri alındı. İnfantil kolik tanısı ile izlenen, yaşları 0-6 ay arasında bebeği olan 58 anne ile bebeklerinde infantil kolik yakınması olmayan 60 anne değerlendirildi. İnfantil kolik tanısı, sağlam çocuk izlemi için başvuran bebeklerde, fizik muayenesi normal olarak değerlendirildikten ve olası patolojik durumlar (üriner sistem enfeksiyonu, invajinasyon gibi) ayırt edildikten sonra Wessel¹³ kriterlerine göre günde üç saat, haftada üç gün ve üç haftadan uzun süren, nedeni açıklanamayan huzursuzluk, saldırganlık ve ağlamaların olduğu bebeklere konuldu.

Bu değerlendirmede önce “Sosyo-demografik bulgular ve infantil kolikle ilişkili durumlar” isimli form ve daha sonra annelerin bağlanma düzeyini ölçmek amacıyla “Maternal Bağlanma Ölçeği” kullanıldı. Sosyodemografik bulgular sorgulanırken gebelik öncesinde başlayan ve gebelikte de devam eden hastalıkların (diyabet, tansiyon) ve gebeliğin tetiklediği hastalıkların (kanama, preeklampsi, eklampsi, koryoamniyonit ve düşük tehdidi) izlendiği gebelik süreci “sorunlu gebelik öyküsü” olarak tanımlandı.

Maternal Bağlanma Ölçeği (Maternal

Tablo I. Çocuk yaşı, anne yaşı ve evlilik süresi değişkenlerinin kolikli-koliksiz bebek üzerine etkileri.*

	Kolikli	Koliksiz	p değeri
Çocuk yaşı (ay)	2.6±1.7	3.2±1.6	p<0.05
	2 (1-6)	3 (1-6)	
Anne yaşı (yıl)	30.6±3.4	29.4±4.9	p>0.05
	31 (23-28)	28.5 (21-41)	
Evlilik süresi (yıl)	5.7±3.6	5.4±3.8	p>0.05
	5 (0-16)	4.8 (1-20)	

*Ortalama ±standart sapma
Ortanca (en düşük-en yüksek)

Tablo II. Cinsiyet, doğum şekli, annenin sorunlu gebelik öyküsü ve iş durumu ile infantil kolik ilişkisi.

		Kolikli (%)	Koliksiz (%)	p değeri
Bebek cinsiyeti	Erkek	40.0	60.0	p>0.05
	kız	58.6	41.4	
Doğum şekli	Normal	52.0	48.0	p>0.05
	Sezaryen	47.1	52.9	
Sorunlu gebelik	Var	57.9	42.1	p>0.05
	Yok	47.5	52.5	
İş durumu	Çalışıyor	41.1	58.9	p>0.05
	Çalışmıyor	56.5	43.5	

Attachment Inventory, MAI) maternal duygu ve davranışları ölçmek amacıyla, Mary E. Muller tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir.²¹ Bu ölçek annelerin kendinin uyguladığı bir ölçektir. 2009 yılında Kavlak ve Şirin'in⁹ çalışmasıyla Türk toplumuna uyarlanarak, geçerlik ve güvenilirliği gösterilmiştir. Her bir madde "her zaman" ile "hiçbir zaman" arasında değişen, 4'lü likert tipi 26 maddelik bir ölçektir. Her madde doğrudan ifadeleri içerir ve her zaman (a)= 4 puan, sık sık (b)= 3 puan, bazen (c)= 2 puan ve hiçbir zaman (d)=1 puan olarak hesaplanır. Bütün maddelerin toplamından genel bir puan elde edilir. Ölçekten elde edilecek en düşük puan 26, en yüksek puan 104 arasında değişir. Yüksek puan maternal bağlanmanın yüksek olduğunu gösterir.²¹⁻²³

Bu çalışma Başkent Üniversitesi Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırma Kurulu ve Etik Kurulu tarafından onaylanmış (Proje no: KA13/91) ve Başkent Üniversitesi Araştırma Fonunca desteklenmiştir.

Sürekli değişkenlerde parametrik testlerin ön şartlarından varyansların homojenliği "Levene" testiyle, normallik varsayımı ise "Shapiro-Wilk" testi ile kontrol edilmiştir. Ön şartların yerine gelmediği değişkenlerde grup ortancaları Mann-Whitney U testi ile ön şartları sağlayan değişkenlerde grup ortalamaları ise Student t testi ile analiz edilmiştir. Kategorik verilerin analizinde Fisher's Exact test, Pearson ki-kare testi ve Olabilirlik oran testleri kullanılmıştır.

İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Veri analizinde SPSS 17,0 istatistik paket programı (SPSS, Version 17, Chicago IL, USA) kullanılmıştır.

Bulgular

"Sosyo-demografik bulgular ve infantil kolikle

ilişkili durumlar" formunun sonuçlarına göre çocuk ve anne yaşının ve evlilik süresinin kolikli bebekler üzerindeki etkileri Tablo I'de görülmektedir. Çocuk yaşı kolikli bebeklerle istatistiksel olarak farklı bulunurken; anne yaşı ve evlilik süresi farklı bulunmadı.

Bebeklerin annelerinde sorunlu gebelik öyküsü olması, bebeklerin cinsiyeti, doğum şekli ve annenin iş durumunun kolikli bebek üzerine anlamlı bir etkisi görülmedi (Tablo II).

Maternal Bağlanma Ölçeği toplam puanı kolikli grupta 98.4 ± 6.5 , koliksiz grupta 99.5 ± 4.5 bulundu ve istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmedi ($p = 0.031$). Ölçeğin maddeleri tek tek değerlendirildiğinde, kolikli bebek annelerinin "Bebegimin yeni şeyler yapmasını görmekten hoşlanıyorum" maddesine (madde 18) daha fazla "Her zaman" cevabını verdiği belirlendi ($p < 0.05$; Tablo III).

Sosyo-demografik bulgular ve infantil kolikle ilişkili durumlar test skoru ile anne yaşı, evlilik süresi, bebek cinsiyeti ve gebelikteki sağlık sorunları farklı bulunmadı.

Tartışma

Toplumun ilk ve doğal çekirdeği olan ailenin çocuk üzerindeki etkileri doğum öncesinde başlamakta, doğumdan sonra da devam etmektedir. Anne-baba-bebek bağlanması gelişim sürecinde çok önemli rol oynamaktadır. Anne, çocukla biyolojik ve psikolojik olarak derin bir ilişki içindedir Anne çocuğun yaşamındaki ilk saat ve günlerden başlayarak çocuğun ilk bakıcısı, ilk koruyucusu, ilk ilişki kurduğu, ilk güvendiği ve sevgi aldığı kişidir.¹¹ Tüm bunlar bebeğin gelecekteki kişiliğini, insan ilişkilerini, özgüvenini önemli derecede etkiler. Çalışmamızda üzerinde durduğumuz infantil kolik ise anne bebek bağlanmasının

bebek üzerindeki erken dönem etkilerinden olduğu düşünülen önemli bir klinik tablodur. İnfantil kolik ile annenin doğum sonrası dönemdeki ruh sağlığı, ayrılık kaygısı, anne olarak kendini yeterli hissetmesi ve erişkin bağlanma özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılmıştır.^{24,25} Bu çalışmada anne-bebek bağlanması ile infantil kolik arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Çalışmamızda infantil kolik ile maternal bağlanma arasında anlamlı fark bulunmadı. Kolikli bebek anneleri kolikli olmayan bebek annelerine göre “Bebeğimin yeni şeyler yapmasını görmekten hoşlanıyorum” cümlesine daha fazla “her zaman” ya da “sık sık” yanıtı verdiler (%95 “Her zaman” ve % 5 “Sık sık”).

Bağlanma ve infantil kolik ile ilgili az sayıda çalışma bulunmaktadır.¹⁸⁻²⁰ Örün ve arkadaşları¹⁹ annedeki psikopatolojik özellikler ve doğum sonrası depresyon ile annenin bebeğine bağlanması arasındaki ilişkiyi araştırmışlar; doğum sonrası depresyonu olan annelerde annenin bebeğine bağlanması bozukluğu daha sık bulunmuştur.

Akman ve arkadaşları²⁰ infantil kolik ile postpartum maternal depresyon ve annelerin erişkin bağlanmaları arasındaki ilişkiyi değerlendirmişler; erişkin tipi bağlanması güvensiz olan annelerin bebeklerinde infantil kolik daha sık görüldüğünü saptamışlardır. Aşırı ağlaması olan bebeklerin annelerinde annelik rolü ve bebek ile etkileşim konusunda psikolojik çatışmalarının olduğu gözlenmiştir.

Yalçın ve arkadaşları¹⁸ infantil kolik ile ilişkili olabilecek faktörleri araştırdıkları çalışmalarında Postpartum Bağlanma Anketi (PBQ, Postpartum Bonding Questionnaire), Anne -Bebek Bağlanma Ölçeği (MIBS, Mother-Infant Bonding Scale) ve Edinburgh Postnatal Depresyon Ölçeği (EPDS, Edinburgh Postpartum Depression Scale) kullanarak kolikli olan ve olmayan bebek annelerinin bebeklerine bağlanmalarını ve doğum sonrası dönemdeki ruh sağlıklarını karşılaştırmışlar; PBQ ile yapılan

değerlendirmede, kolikli bebek grubunda annenin bebeğe bağlanma bozukluğunun daha sık olduğunu belirlemişlerdir ($p= 0.042$). MIBS ile yapılan değerlendirmede ise gruplar arası fark bulunmamıştır. Annede doğum sonrası depresyon oranı, kolikli bebek grubunda yüksek bulunmuştur ($p<0.001$).

Stifter ve Bono²⁶ infantil kolik ile bebekler beş aylık iken annelerin anne olarak kendilerini yeterli hissetmeleri, ayrılık kaygıları ve bebekler 18 aylık iken bebeklerin annelerine bağlanmaları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmada infantil kolik ile bebeklerin annelerine bağlanma tipleri açısından fark bulunmamıştır. Kolikli bebeklerin anneleri kendilerini bebek üzerinde daha etkisiz hissetmişler, ancak kolikteki ağlama şiddeti ve süresi düşünüldüğünde çok da şaşırtıcı bir sonuç olarak değerlendirilmemiştir. Aynı çalışmada kolikli bebek annelerinin bebeklerinden ayrıldıklarında diğer gruba göre çok daha endişeli oldukları bulunmuştur. Bu sonuç kolikli bebeklerin daha hassas, kırılabilir ve anne korumasına muhtaç olduğu düşüncesine bağlı olarak yorumlanmıştır.

Postpartum dönemin hassasiyeti ve ilk aylarda yaygın olarak görülen bu tablonun anne-bebek ilişkisinde rol oynaması kaçınılmazdır. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda özgüveni ve yeterlilik duygusu düşük annelerin, bebeklerini daha zor mizaçlı olarak algıladıkları belirlenmiştir.²⁷ Bununla birlikte, mizacı zor olan ve çok ağlayan bebeklerin annelerinde doğum sonrası depresyonu daha sıktır ve bu bebeklerin anneleri kendilerini yetersiz hissetmektedirler.²⁸

Çalışmamızda Maternal Bağlanma Ölçeği puanları ve infantil kolik arasında ilişki bulunmadı. Annelerin bebeklerine bağlanması ile bebeklerde infantil kolik arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmaması, doktora giden ve doğru bilgilendirilmiş anne-babaların, kolikli bebeğe yaklaşımı öğrenmiş olması ile açıklanabilir.

Çalışma grubumuzda, infantil kolikli olan

Tablo III. Maternal Bağlanma Ölçeğine göre annelerin her maddede tanımlanan duygu ve düşünceyi ne sıklıkta hissettikleri oranının istatistiksel değerlendirmesi.

Tanı	Her zaman	Sık sık	Bazen	Hiçbir zaman	p değeri	
Soru 18*	Kolikli	55	3	0	0	$p<0.05$
	Koliksiz	48	10	2	0	

*Soru18: Bebeğimin yeni şeyler yapmasını görmekten hoşlanıyorum.

bebeklerin anneleri, bebeklerinin çok ağlamasını gelişimsel sorun olarak değerlendirmekte ve kaygılanmakta olabilirler. Bu nedenle bebeklerinin yeni şeyler yapıyor olduğunu görmek onları rahatlatıyor olabilir. “Bebeğimin yeni şeyler yapmasını görmekten hoşlanıyorum” sorusuna daha çok olumlu yanıt vermelerinin nedeni bu rahatlama olabilir. Bu anneler sürekli ağlayan bebeklerini sakinleştirmekte zorlandıklarından kendilerini anne olarak yetersiz bulup, endişe ve kaygı içeren düşünceler arasında kayboluyor olabilirler.

Bu sonuçlar annelerin kişilik özelliklerinin kaygılı olması ile de ilişkili olabilir. Annelerin kaygılı kişilik özelliklerinin değerlendirilmemiş olması çalışmamızın zayıf yönüdür. Anketlerimizi uyguladığımız anne sayısı ve toplumun sınırlı bir kesiminde yapılmış olması çalışmamızın sonuçlarını sınırlandırmaktadır. Sonuçlarımızı tüm topluma genellemek uygun olmayacaktır. Postpartum dönemin hassasiyeti ile birlikte, ilk aylarda yaygın olarak görülen infantil kolik tablosunun anne-bebek ilişkisini etkilemesi olasılığı yüksektir. Bu konuyu desteklemek için yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Deutsch H. The Psychology of Women: A Psychoanalytic Interpretation. New York: Grune and Stratton, 1945: 498.
- Winnicott DW. Collected Papers: Through Paediatrics to Psycho-Analysis. London: Tavistock, 1958.
- Cranley MS. Development of a tool for the measurement of maternal attachment during pregnancy. Nursing Research 1981; 30: 281-284.
- Condon JT. The assessment of antenatal emotional attachment: development of a questionnaire instrument. Br J Med Psychol 1993; 66: 167-183.
- Müller ME. Development of the Prenatal Attachment Inventory. West J Nurs Res 1993; 15: 199-215.
- Bretherton I. The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. Dev Psychol 1992; 28: 759-775.
- Sabuncuoğlu O, Berkem M. Bağlanma biçimi ve doğum sonrası depresyon belirtileri arasındaki ilişki: Türkiye’den bulgular. Türk Psikiyatri Dergisi 2006; 17: 252-258.
- DellaVedova AM, Dabrassi F, Imbasciati A. Assessing prenatal attachment in a sample of Italian women. J Reprod Infant Psychol 2008; 26: 86-98.
- Kavlak O, Şirin A. Maternal Bağlanma Ölçeği’nin Türk toplumuna uyarlanması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6: 188-202.
- Morgan CT. Psikolojiye Giriş: Ders Kitabı. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Meteksan, 1991.
- Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. Klinik Psikiyatri 2005; 8: 88-99.
- Solmaz T. Psikolojinin alt alanları, romantik bağlanma: bebeklik dönemi bağlanma süreci, yetişkin bağlanma stilleri ve romantik ilişkiler. Türk Psikoloji Bülteni 2002; 24-25: 105-113.
- Wessel MA, Cobb JC, Jackson EB, Harris GS Jr, Detwiler AC. Paroxysmal fussing in infancy, sometimes called colic. Pediatrics 1954; 14: 421-435.
- Kheir AE. Infantile colic, facts and fiction. Ital J Pediatr 2012; 38: 34.
- Taubman B. Clinical trial of the treatment of colic by modification of parent-infant interaction. Pediatrics 1984; 74: 998-1003.
- Carey WB. Maternal anxiety and infantile colic. Is there a relationship? Clin Pediatr (Phila) 1968; 7: 590-595.
- Rautava P, Helenius H, Lehtonen L. Psychosocial predisposing factors for infantile colic. BMJ 1993; 307: 600-604.
- Yalçın SS, Orün E, Mutlu B, et al. Why are they having infant colic? A nested case-control study. Paediatr Perinat Epidemiol 2010; 24: 584-596.
- Orün E, Yalçın SS, Mutlu B. Relations of maternal psychopathologies, social-obstetrical factors and mother-infant bonding at 2-month postpartum: a sample of Turkish mothers. World J Pediatr 2013; 9: 350-355.
- Akman I, Kuşçu K, Özdemir N, et al. Mothers’ postpartum psychological adjustment and infantile colic. Arch Dis Child 2006; 91: 417-419.
- Müller ME. A questionnaire to measure mother-to-infant attachment. J Nurs Meas 1994; 2: 129-141.
- Müller ME. Prenatal and postnatal attachment: a modest correlation. J Obstet Gynecol Neonatal Nurs 1996; 25: 161-166.
- Beck CT. A review of research instruments for use during the postpartum period. MCN Am J Matern Child Nurs 1998; 23: 254-261.
- van IJzendoorn MH. Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: a meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. Psychol Bull 1995; 117: 387-403.
- Bifulco A, Figueiredo B, Guedeney N, et al. Maternal attachment style and depression associated with childbirth: preliminary results from a European and US cross-cultural study. Br J Psychiatry 2004; 184: S31-S37.
- Stifter CA, Bono MA. The effect of infant colic on maternal self-perceptions and mother-infant attachment. Child Care Health Dev 1998; 24: 339-351.
- Teti DM, Gelfand DM. Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the mediational role of maternal self-efficacy. Child Dev 1991; 62: 918-929.
- Cutrona CE, Troutman BR. Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: a mediational model of postpartum depression. Child Dev 1986; 57: 1507-1518.